

Наталія Едуардівна КОВШУН

кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри економіки підприємства
Національний університет водного господарства та природокористування

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0573-2932>

**СТАНОВЛЕННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ ПЕРІОД:
ДОСВІД УКРАЇНИ ТА КИТАЮ**

Ковшун, Н. Е. Становлення малого та середнього бізнесу в трансформаційний період: досвід України та Китаю [Текст] / Наталія Едуардівна Ковшун // Український журнал прикладної економіки. – 2019. – Том 4. – № 1. – С. 151–158. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. У статті розглядається становлення малого та середнього бізнесу в Україні та Китаї. Ретроспективний аналіз здійснено для виявлення відмінностей перебудови соціалістичної економіки в різних країнах. Досліджено початкові етапи ринкових перетворень – економічні процеси у 1970-2000 роках. Основним рушієм створення малого та середнього бізнесу в Китаї визнано жебрацьке становище сільського населення. В Україні ініціатива перетворень належала уряду СРСР.

Результати. Досліджено динаміку чисельності малих та середніх підприємств, проаналізовано темпи її змін. Показано вплив політичних, законодавчих та економічних факторів на виявлені тенденції. Висвітлено роль інвестицій у розбудові ринкових економік України та Китаю. Виявлено позитивний вплив іноземних інвесторів на рівень розвитку КНР та показано причини активізації їх діяльності. Охарактеризовано перешкоди для інвестиційної діяльності, що склались в Україні. Показано роль трудових ресурсів у розвитку малого та середнього бізнесу. Встановлено відмінності між рівнем мотивації та підходами у побудові власного бізнесу між населенням України та Китаю. Досліджено рівень державного регулювання підприємництва. Показано основні законодавчі акти та їх вплив на розвиток малого і середнього бізнесу. Показано етапність процесів економічних перетворень. Виділено негативні наслідки впровадження ринкової економіки в Китаї. Вивчено заходи, впроваджені урядом КНР для ліквідації загрози соціального вибуху. Окремо показана проблема імпортозалежності економіки Китаю.

Висновки. Виявлено основні тенденції, встановлено передумови та національні особливості трансформаційних процесів. Визначено рівень та дієвість державного регулювання підприємництва. Показано позитивні та негативні наслідки ринкових процесів в Китаї. Окреслено перешкоди розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. Встановлені переваги та недоліки ринкових перетворень в Китаї є необхідними для вироблення стратегії та тактики розвитку малого і середнього бізнесу в Україні.

Ключові слова: малий бізнес, національна економіка, Україна, Китай, державне регулювання, ринкові перетворення.

**SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESS DEVELOPMENT IN THE TRANSFORMATION
PERIOD: THE EXPERIENCE OF UKRAINE AND CHINA**

Abstract

Introduction. *The article deals with the development of small and medium-sized businesses in Ukraine and China. A retrospective analysis has been conducted to identify differences in the restructuring of the socialist economy in different countries. The initial stages of market transformation - economic processes in 1970-2000 are investigated. The main driver of small and medium-sized businesses in China was the poor rural population. In Ukraine, the transformation initiative belonged to the USSR government.*

Results. *The dynamics of the number of small and medium-sized enterprises is investigated and the pace of its changes is analyzed. The influence of political, legislative and economic factors on the identified trends is shown. The role of investments in the market economies development of Ukraine and China is highlighted. The positive influence of foreign investors on the development level of China is revealed and the reasons for their activity activation are shown. The obstacles to investment activity in Ukraine are described. The role of labor resources in the development of small and medium business is shown. There are differences between the level of motivation and approaches in building their own business between Ukraine and China. The state regulation level of entrepreneurship has been investigated. The main legislative acts and their impact on the development of small and medium-sized businesses are shown. The stages of economic transformation are shown. The negative effects of the market economy introduction in China are highlighted. Measures taken by the Chinese Government to address the threat of social explosion have been examined. The problem of import dependence of the Chinese economy is shown separately.*

Conclusions. *The basic tendencies were revealed, preconditions and national peculiarities of transformation processes have been established. The level and effectiveness of state regulation of entrepreneurship have been determined. Positive and negative consequences of market processes in China are shown. The obstacles to the development of small and medium businesses in Ukraine are outlined.*

The established advantages and disadvantages of market transformation in China are necessary to develop the strategy and tactics of small and medium business development in Ukraine.

Keywords: *small business, national economy, Ukraine, China, state regulation, market transformation.*

JEL classification: L 19; O 31; O 32; P 27; R 11

Вступ

Диспропорції у розвитку різних економічних систем світу спонукають шукати механізми, які створили в свій час або створюють нині передумови для економічного зростання країн, їх соціального добробуту та екологічної стабільності. Потребує дослідження і розвиток малого та середнього бізнесу в Україні у порівнянні з іншими країнами постсоціалістичного табору. З цієї точки зору корисним є досвід Китаю. Ринкові реформи китайський комуністичний уряд розпочав в кінці 1970-их років. На теренах СРСР подібні процеси почали відбуватись з майже десятирічним запізненням. Проте, їх впровадження не зупинило крах соціалістичної економічної системи, що в 1991 році призвело до розпаду СРСР та появи нових економічних систем в межах новостворених (відновлених) державних утворень. В цей же час Китай вже позиціонував себе як потенційно сильний гравець на міжнародному ринку. Усвідомлення

особливостей розвитку ринкової економіки Китаю, що створювалась, як і економічна система України, із соціалістичного минулого дозволяє вибудовувати необхідні механізми інституційних та економічних перетворень нині.

Ретроспективний аналіз доробку українських вчених щодо розвитку малого та середнього бізнесу в Україні свідчить про переважання в існуючому доробку праць, присвячених проблемі державного регулювання підприємництва в період трансформації економіки [1-4]. У роботі Алексеева І. В. висвітлено проблеми співіснування великого бізнесу та малих підприємств, розглянуто можливі механізми співробітництва підприємств із різними формами господарської діяльності, розкрито роль держави в регулюванні цієї співпраці [5]. Не залишаються поза увагою науковців і світові тенденції розвитку малого бізнесу [6-8]. Проблеми розвитку малого і середнього бізнесу в Україні досліджуються і нині. Пошук можливих шляхів поступу здійснюється на основі аналізу українського та світового досвіду [9, 10], що підтверджує актуальність обраної теми дослідження.

Мета дослідження

Для вироблення стратегії та тактики розвитку малого і середнього бізнесу в Україні необхідно вивчити існуючий світовий досвід економічного розвитку, зокрема здобутки та невдачі Китаю. При цьому дослідження має зосереджуватись як на перевагах, так і на недоліках процесів, що відбуваються.

Виклад основного матеріалу

Дослідження історичних процесів, що відбувались в КНР у 70-х роках минулого століття свідчить, що у витоків економічних перетворень створення малого та середнього бізнесу стояли сільські жителі провінції Анхой. Вкрай низький рівень життя селян, що працювали в комунах, створених на недобровільних засадах, їх жебрацьке існування призвели до виходу багатьох людей з об'єднань і створення ними сімейних підприємств. Згодом досвід функціонування сімейних підприємств Анхою був розповсюджений на всю країну. Ефективність сільськогосподарського виробництва значно зросла, що дозволило уникнути продовольчої кризи та стало підґрунтям подальших економічних та соціальних перетворень в Китаї [11].

В Україні, в її постсоціалістичній економіці, сімейні підприємства активно стали створюватись у 90-х роках. З переходом на нові економічні відносини стабільно зростала частка підприємств малого бізнесу в загальному обсязі ВВП України. Найвищі темпи зростання чисельності підприємств малого бізнесу в Україні зафіксовано у 1992 році, коли розпочались ринкові перетворення. Їх кількість порівняно з кінцем 80-х рр. ХХ ст. зросла більше ніж у 2 рази. Цьому сприяв цілий ряд різних обставин у політичному та економічному житті України: прийняття відповідних ринкових законів, існування відносно ліберального оподаткування, пільг для щойно створених малих підприємств тощо. Бурхливе зростання чисельності підприємств малого бізнесу, що спостерігалось в Україні до 1992-1993 рр., з 1993 р. почало уповільнюватися [12]. При цьому, вони концентрувались у містах та були спрямовані переважно на виробництво товарів широкого вжитку, наданні послуг населенню тощо. Держава отримала потенціал для насичення ринку продовольчими товарами та побутовими послугами.

Позитивний розвиток підприємництва в Китаї обумовлений тим, що політичний вплив на ринкові перетворення був підпорядкований на залучення інвесторів. В країні було розроблено низку пільг і створене сприятливе інституційне середовище. Можливістю здійснити капітальні вкладення скористались іноземні інвестори, зокрема ті, що на початку 80-их років ХХ ст. вивели свої капітали з Гонконгу та Тайваню. Згодом, обираючи між Південно-Східною Азією та Китаєм, вони обрали КНР. Такий вибір обумовлений географічним положенням материкового Китаю, відсутністю мовного

бар'єру, а також часто патріотичними намірами китайських бізнесменів, що сформували свої статки за межами батьківщини.

В Україні суб'єкти господарської діяльності з початком ринкових перетворень були змушені опанувати ази малого бізнесу самостійно – без підтримки держави та без зацікаленості іноземних інвесторів. Частині підприємців це вдалося, а інші пішли «в тінь» або збанкрутували. Особливо яскраво ці процеси проявилися в перші роки трансформації національного господарства. Ринкова непідготовленість українців була одним із факторів, через вплив яких малий бізнес занепадав і в результаті перемістився у невиробничу сферу. При цьому економічна політика базувалась на ліберальних поглядах розвинутих економік та не враховувала особливості пострадянського суспільства. В державі підприємці попадали під тиск як з боку чиновників, так і з боку злочинних групвань.

Ще одним важливим фактором розвитку малого та середнього бізнесу є наявність трудових ресурсів. В Китаї, в результаті підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва вивільнилась частина населення, що була готова працювати за мізерну оплату праці. Разом з тим, у 90-их роках ХХ ст. інституційні перетворення в країні були пов'язані із значним скороченням та приватизацією державних підприємств. Це також збільшило кількість безробітних, готових організувати власну справу або працювати за мінімальну платню. Наразі, в Україні безробіття не спонукало населення до самоорганізації, люди були не готові до низької оплати праці.

В КНР турботу про малий і середній бізнес взяла на себе Національна комісія з розвитку і реформування, в межах повноважень якої був створений департамент малого та середнього підприємництва. Також обслуговування малого підприємництва з боку держави здійснював Китайський центр координування та кооперації бізнесу (КЦККБ). Він вивчав стан і потреби малого і середнього бізнесу, допомагав в організації торговельних ярмарків і виставок, проведення ділових переговорів, а також здійснював навчання кадрів, консультування та інформаційне обслуговування. Держава надавала підтримку малому та середньому бізнесу навіть в освоєнні міжнародних ринків. Так, за сприяння КЦККБ з 1990 по 2001 рік було реалізовано 950 міжнародних проектів з розвитку малого та середнього підприємництва в Китаї на загальну суму \$ 6,2 млрд. У 2001 році в інтересах малого та середнього бізнесу було створено державну некомерційну інформаційну службу, яка надавала інтерактивні консультації, висвітлювала результати бізнес-аналітики тощо. У 2002 році китайська влада прийняла закон «Про стимулювання розвитку малих та середніх підприємств», яким надавала рівні права малому бізнесу поряд з великими компаніями, в тому числі у доступі до сучасної технології, ринкової інформації та фінансування. Держава декларувала захист законних доходів малих підприємств і їхніх інвесторів від посягань будь-яких осіб та організацій. Було віднайдено можливості надання значних податкових пільг підприємствам, які могли працевлаштувати значну кількість безробітних та інвалідів. Малий і середній бізнес допустили в галузі, що раніше повністю контролювалися державою, уряд почав розміщувати на підприємствах малого та середнього бізнесу державні замовлення [11].

Всі ці заходи привели до швидкого розвитку малого і середнього бізнесу, зростання його прибутковості. До 2005 року в Китаї було 4,3 млн малих і середніх підприємств, а також більш 28 млн індивідуальних підприємців (до малих підприємств - з чисельністю персоналу до 100 чоловік - відносилось майже 99 % всіх підприємств КНР, до середніх - з кількістю зайнятих від 101 до 999 - 0,6 %). Малий і середній бізнес давав країні більше 80 % робочих місць, 65% патентів, 75 % технічних нововведень і більше 80 % інноваційної продукції, забезпечував 46,2 % податкових надходжень країни і 62,3 % загального обсягу експорту. На його частку припадало 55 % ВВП і 60 % обсягу

промислового виробництва. У 2007 році в КНР було прийнято закон про майнові права, який захищав приватне право на власність на рівні з державним і колективним. Це також зміцнило позиції малого та середнього бізнесу [13].

В Україні створення системи державного регулювання розвитку малого бізнесу фактично розпочалось з указу Президента України від 12 травня 1998 року «Про державну підтримку малого підприємництва» [14]. Цей документ визначив забезпечення розвитку малого підприємництва одним з найбільш пріоритетних завдань державної політики. Важливим моментом було відновлення в розумних межах планових заходів із державного регулювання цієї сфери економічної діяльності: вони почали набувати системності, послідовності та комплексності. 19 жовтня 2000 року було прийнято спеціальний Закон України «Про державну підтримку малого підприємництва» [15]. Проте, незважаючи на низку вжитих на державному рівні заходів для стимулювання підприємництва, ділова активність малого бізнесу зростала надто повільно. Фахівці відзначали відсутність дієвої системи його фінансування, кредитування та страхування. Таким чином, несистемність і непослідовність дій на підтримку малого бізнесу в Україні зумовили повільні темпи його розвитку.

Незважаючи на очевидні позитивні зрушення, суб'єкти малого бізнесу України функціонували при недосконалому нормативно-правовому забезпеченні, що призводило до надмірної регламентації деяких видів діяльності. Щодо підприємницької діяльності в Україні існували 288 законів, 142 постанови Верховної Ради, 305 указів Президента, 797 постанов Кабінету Міністрів, 266 інструкцій, 215 положень, усього – 3127 документів [3].

Чимало праць науковців України (В.Базилевича, А.Гальчинського, В.Гейця, А.Гриценка, М.Долішнього, П.Єщенка, Б.Кваснюка, С.Мочерного, В.Савчука, А.Чухна) присвячено проблемі оптимізації меж державної підтримки і регулювання економічних процесів в умовах ринкової трансформації економіки, аналізу різнопланових моделей, напрямів, методів, інструментів державного коригування ринкових відносин. Існуючі проблеми підтримки малих та середніх підприємств негативно впливали на їх фінансовий стан та економіку країни в цілому. Таким чином, економічна залежність товаровиробника в умовах адміністративно-командної системи, по суті, була замінена правовою залежністю, в умовах якої якщо підприємець не буде законослухняним, то, як наслідок, зазнає економічних збитків.

Розвиток малого та середнього бізнесу як в Китаї, так і в Україні має певні етапи, що характеризуються якісним та кількісними відмінностями. Так, щодо КНР треба наголосити на негативних наслідках швидкого впровадження ринкових відносин (табл. 1).

Таблиця 1. Негативні наслідки ринкових реформ КНР

Наслідок	Зміст проблеми
Майнове розшарування населення	Посилилася диспропорція в розвитку приморських районів, де створювалися економічні зони та велася торгівля з закордоном, і внутрішніх, де переважали аграрний та видобувний сектори економіки.
Корупція	Незважаючи на велику кількість законів, покликаних підтримувати підприємців, незважаючи на регулярні кампанії боротьби з хабарниками, жадібність чиновників часто ставала перешкодою для відкриття і ведення бізнесу
Дитяча праця	Багато сімей віддавало дітей на роботу в майстерні чи на заводи за мізерну платню (навіть просто їжу та мінімальний комплект одягу). Така праця використовувалась на нелегальних підприємствах та була запорукою прибутковості китайського малого бізнесу.

Окремо треба зупинитись на такому недоліку ринкових реформ, як орієнтація економіки на експорт. У Китаї це привело не тільки до стагнації споживчого ринку і заморожування низького рівня життя у віддалених районах, а й до появи значної залежності економіки країни від експорту. З часом, коли якість китайських товарів стала

викликати глобальне занепокоєння, коли на міжнародному ринку виникли ознаки кризи, експорт товарів з КНР різко став скорочуватись. Від різкого зниження попиту постраждали в першу чергу малі і середні підприємства, на яких працювало більше половини працездатного населення країни.

За даними Держкомітету у справах розвитку і реформ КНР, тільки в першому півріччі 2009 року в Китаї збанкрутували 67 тис. середніх і малих підприємств. До осені криза загострилася, без роботи залишились сотні тисяч людей, в ряді провінцій почалися заворушення.

Щоб не допустити соціального вибуху, уряд КНР 10 листопада представив план підтримки економіки на період до 2010 року вартістю 4 трлн юанів (близько \$ 585 млрд). Кошти були розподілені між 10 програмами, серед яких будівництво бюджетного житла, розвиток сільської інфраструктури, транспортних мереж, поліпшення екології, підтримка інноваційних технологій і відновлення територій, які постраждали від стихійних лих. Це допомогло працевлаштувати десятки тисяч людей, але для порятунку малого та середнього бізнесу потрібні були особливі заходи. Згодом було введено пільгове оподаткування, полегшено процедури отримання кредитів, в тому числі на розвиток прогресивних технологій, створено інвестиційний фонд в 3 млрд юанів (\$ 439,2 млн) для надання допомоги малим і середнім підприємствам тощо. Загалом можна констатувати значну підтримку малого та середнього бізнесу урядом КНР [13].

В Україні на другому етапі розвитку малого та середнього підприємництва тривала співпраця з міжнародними фінансовими організаціями. Наприкінці 1998 року в рамках кредитної лінії ЄБРР було розпочато новий проект – програму мікрокредитування, за якою протягом двох наступних років було надано більше двох тисяч мікро- та міні-кредитів. Загалом надана кінцевим позичальникам сума кредитів становила 163 млн доларів США. За напрямками кредитування найбільша частка кредитів припадала на підприємства харчової промисловості (30 %), сільського господарства та хімічної промисловості (по 9 %), транспорту, легкої та деревообробної промисловості (по 8 %) [16]. У серпні 2000 року для цієї ж категорії позичальників було відкрито другу кредитну лінію на суму близько 90 млн доларів США. За обома кредитними лініями ЄБРР вітчизняними банками було надано суб'єктам малого та середнього бізнесу понад 6 тис. мікрокредитів. Станом на 1 січня 2004 року в Україні зареєстровано 272,7 тисяч малих підприємств, 2,6 млн. фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності та 45 тисяч фермерських господарств. Аналіз тенденцій розвитку вітчизняних малих підприємств свідчить, що за період 1991–2003 рр. їх загальна кількість в Україні зросла майже в 6 разів. Середньорічний приріст загальної кількості малих підприємств за цей період становив 21 %. Кількість малих підприємств на 10 тис. осіб населення складає 57 одиниці, що в 6 разів більше, ніж значення цього показника у 1991 році. На малих підприємствах у 2003 році було зайнято 2052,2 тис. осіб, що на 6 % більше, ніж у попередньому році і в 1,6 рази більше порівняно з 1991 роком. За 2003 рік цими підприємствами вироблено продукції та надано послуг на суму біля 34 млрд. грн., що на 31,1 % більше порівняно з попереднім роком.

Висновки та перспективи подальших розвідок

В цілому можна стверджувати, що загальні параметри розвитку малого підприємництва в перехідний період не відповідали можливостям і потребам української економіки. За кількістю малих підприємств у розрахунку на 10 тис. наявного населення Україна значно відставала від країн Центральної та Східної Європи. Незадовільними залишалися рівень професійної підготовки та фінансовий стан малого підприємництва, його галузева структура та функціональна спрямованість. Поза увагою малого підприємництва залишалася інноваційна сфера української економіки. Не отримали розвитку венчурні фірми. Регуляторні обмеження та високий рівень корупції,

---

як і нестабільність умов ведення бізнесу, вели, з одного боку, до збільшення витратності підприємницької діяльності, а з іншого – до зростання рівня її «тінізації». Поглиблювалися диспропорції в регіональному розвитку малого бізнесу.

Впроваджуючи досвід КНР слід враховувати, що автоматичне перенесення китайського досвіду на будь-яку іншу економічну систему не забезпечить позитивного результату. Специфіка унікального досвіду Китаю полягає саме у врахуванні місцевих особливостей при використанні світового досвіду.

Список літератури

1. Актуальні проблеми права і державної політики у сфері підприємницької діяльності в Україні : Зб. наук. пр. / З. С. Варналій, В. М. Кампо, Г. А. Миронова, В. Ю. Росіхіна, О. В. Сергійко; ред.: З. С. Варналій, В. М. Кампо; Акад. прав. наук України; НДІ приват. права і підприємництва. К., 2004. 128 с.
2. Долгальова О. В. Регулятивна роль держави у сфері малого бізнесу : монографія. Донецьк : ТОВ "РВК" ПРОМО, 2005. 373 с.
3. Козаченко Г. В. Малий бізнес: стійкість та компенсаторні можливості: монографія. Київ : Лібра, 2003. 46 с.
4. Лазур П. Ю. Державне регулювання малого і середнього підприємництва. Львів : Новий Світ – 2000, 2006. 399 с.
5. Алексєєв І. В. Напрями державного регулювання підприємництва в Україні. *Соціально-економічні дослідження в перехідний період*. 2002. Вип. 1. С. 16-23
6. Литвиненко В. М. Малий бізнес у світовій економіці : монографія. Київ: ТОВ "Вид-во «Аспект-Поліграф», 2004. 178 с.
7. Стрілець В. Ю. Реалізація законодавчих ініціатив у сфері державного забезпечення розвитку малого бізнесу: досвід ЄС. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 24(3). С. 95-100.
8. Фролова Н. Л. Світовий досвід державної політики у сфері розвитку малого та середнього бізнесу. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 61. С. 68-78.
9. Каюн С. В. Особливості державного регулювання у сфері розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2018. № 11-12. С. 56-63.
10. Фролова Н. Л. Аналіз державної політики в сфері розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 60. С. 62-71.
11. Китай у ХХ столітті: рух до модернізації. (Економіка у 1949-2000 рр.) / Сунь Цзянь ; голов. ред. Пен Мін. Пекін, 2010.
12. Долгоруков Ю., Кужман О. О развитии малого предпринимательства. *Экономика Украины*. 2005. № 12. С. 11-18.
13. Хунцай Сюй Китайська економіка на фоні глобалізації. Пекін, 2012.
14. Про державну підтримку малого підприємництва: Указ Президента України від 12 травня 1998 року № 456/98. Урядовий кур'єр. 1998. № 91-92 (16 травня). с. 12.
15. Про державну підтримку малого підприємництва: Закон України. Ст. 447. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 51-52.
16. Копченко І. М. Етапи формування державної регуляторної політики у сфері малого підприємництва України. *Актуальні проблеми економіки*. 2002. №12. С. 59-64.

References

1. *Aktual'ni problemy prava i derzhavnoi polityky u sferi pidpriumnyts'koi diial'nosti v Ukraini* : Zb. nauk. pr. (2004). [Actual problems of law and state policy in the sphere of business activity in Ukraine]. Varnalij, Z. S., Kampo, V. M., Myronova, H. A., Rosikhina, V. Yu., Serhijko, O. V.; In Varnalij, Z. S. and Kampo, V. M. (ed.); Akad. prav. nauk Ukrainy; NDI pryvat. prava i pidpriumnytstva. Kiev. Ukraine.
2. Dolhal'ova, O. V. (2005). *Rehuliatyvna rol' derzhavy u sferi maloho biznesu*. [Regulatory role of the state in the sphere of small business]. TOV "RVK" PROMO. Donetsk. Ukraine.
3. Kozachenko, H. V. (2003). *Malyj biznes: stijkist' ta kompensatorni mozhlyvosti*. [Small Business: Resilience and Compensation Opportunities]. Libra. Kiev. Ukraine.
4. Lazur, P. Yu. (2006). *Derzhavne rehuliuвання maloho i seredn'oho pidpriumnytstva*. [State regulation of small and medium-sized enterprises]. Novyj Svit – 2000. Lviv. Ukraine.
5. Aleksieiev, I. V. (2002). «Directions of state regulation of entrepreneurship in Ukraine». *Sotsial'no-ekonomichni doslidzhennia v perekhidnyj period*. Issue. 1. pp. 16-23
6. Lytvynenko, V. M. (2004). *Malyj biznes u svitovij ekonomitsi*. [Small business in the world economy]. TOV «Vyd-vo «Aspekt-Polihraf». Kiev. Ukraine.
7. Strilets', V. Yu. (2019). «Implementation of legislative initiatives in the sphere of state support of small business development: EU experience». *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*. Issue. 24(3). pp. 95-100.
8. Frolova, N. L. (2018). «World experience of public policy in the field of small and medium business development». *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*. № 61. pp. 68-78.
9. Kaiun., S. V. (2018). «Features of state regulation in the sphere of development of small and medium business in Ukraine». *Aspekty publichnoho upravlinnia*. № 11-12. pp. 56-63.
10. Frolova, N. L. (2017). «Analysis of state policy in the sphere of development of small and medium business in Ukraine». *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*. 2017. № 60. S. 62-71.
11. *Kytaj u XX stolitti: rukh do modernizatsii. (Ekonomika u 1949-2000 rr.)*. [2010]. [China in the twentieth century: the movement for modernization]. Sun' Tszian'; In. Pen Min (ed.). Pekin. China.
12. Dolhorukov, Yu. and Kuzhman, O. (2005). «On the development of small business». *Ekonomyka Ukrainy*. № 12. pp. 11-18.
13. Khuntsaj Siuj *Kytajs'ka ekonomika na foni hlobalizatsii*. [The Chinese economy against the background of globalization]. Pekin, 2012.
14. Pro derzhavnu pidtrymku maloho pidpriumnytstva: Ukaz Prezydenta Ukrainy. [On State Support for Small Business: Presidential Decree]. Dated 12 May 1998. № 456/98. *Uriadovyj kur'ier*. 1998. № 91-92 (16 May). p. 12.
15. Pro derzhavnu pidtrymku maloho pidpriumnytstva: Zakon Ukrainy. [On State Support for Small Business: The Law of Ukraine]. St. 447. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2000. № 51-52.
16. Kopchenko, I. M. (2002). «Stages of formation of the state regulatory policy in the sphere of small business of Ukraine». *Aktual'ni problemy ekonomiky*. №12. pp. 59-64.

Стаття надійшла до редакції 08.12.2018 р.